

Stappen route 2

Als scholen in route 2 zelf valide exameninstrumenten construeren, volgen zij de afspraken in route 2. In dit document is beschreven wat de afspraken zijn en wordt aan de hand van een aantal stappen toegelicht waar een school in route 2 aan moet voldoen. Het gaat over de totstandkoming van zowel exameninstrumenten voor beroepsgerichte instellingsexamens als instellingsexamens voor generieke eisen Nederlands en Engels. Alleen wanneer alle stappen in dit document worden gevolgd, kan een school komen tot een valide exameninstrument in route 2.

Totstandkoming stappenplan

Dit document is op initiatief van de kwartiermaker Validering Examens MBO tot stand gekomen. Daarvoor is samengewerkt met een afvaardiging van verschillende mbo-scholen. Ook hebben enkele examenleveranciers meegekeken.

Toelichting gebruik stappenplan

De afspraken binnen route 2 hebben betrekking op zowel het proces van construeren en vaststellen als op de inhoud van het exameninstrument, het product. Daarbij geldt dat een deel van de afspraken schoolbreed ingevuld kan worden en een deel van de afspraken specifiek per exameninstrument invulling krijgt. Dit is mede afhankelijk van de wijze waarop een mbo-school het constructieproces heeft ingericht. Scholen bepalen zelf hoe zij de stappen organiseren binnen de school. De inhoud 'het wat' van de stappen moet geborgd zijn.

De stappen

- Stap 1: Borg collectieve afspraken route 2
- Stap 2: Controleer toegang/geen toegang route 2
- Stap 3: Controleer context kwalificatie
- Stap 4: Controleer beschikbaarheid servicedocument
- Stap 5: Controleer producteisen norm voor valide exameninstrumenten

NB. Voor de ontwikkeling van instellingsexamens Nederlands/Engels kunnen stap 2 en 3 overgeslagen worden.

Stap 1 - Borg collectieve afspraken route 2

Wanneer wordt gekozen om binnen route 2 exameninstrumenten te construeren, moet zijn geborgd dat de school volgens de collectieve afspraken voor het construeren en vaststellen van exameninstrumenten (juni 2016)¹ werkt. De afspraken worden geoperationaliseerd met de proces- en organisatie-eisen uit de norm als referentiekader². Om aan te tonen dat er sprake is van borging, verantwoordt de school zich over de wijze waarop dit is gebeurd. Deze verantwoording kan voor de school of per (cluster) van opleiding(en) worden vastgelegd. Dit is afhankelijk van het niveau waarop de school de afspraken maakt. Scholen dienen zich over onderstaande punten in de tabel te verantwoorden, dat kan in een apart document of bijvoorbeeld in het handboek examinering en/of examenverslag.

Checklist borging collectieve afspraken

Zijn de collectieve afspraken geborgd in het proces van examinering?	
1	Wettelijke kaders, kwalificatiedossier en standaarden zijn het uitgangspunt geweest bij de constructie van het exameninstrument.
2	Scholen en bedrijfsleven zijn aantoonbaar betrokken (betrokkenheid bedrijfsleven is n.v.t. voor generieke eisen).
3	Onafhankelijkheid tussen het proces van constructie en vaststelling is gewaarborgd.
4	Er is systematisch en volgens vastgestelde processen gewerkt.
5	Constructeurs en vaststellers hebben inhoudelijke expertise en handelen professioneel.
6	Constructeurs en vaststellers zijn aantoonbaar deskundig conform de Examentaken mbo.

In [het document met de collectieve afspraken voor het construeren en vaststellen van exameninstrumenten \(juni 2016\)](#) vind je toelichting op de bovenstaande punten.

Stap 2: Controleer toegang/geen toegang route 2

Voordat het exameninstrument kan worden geconstrueerd, vindt controle plaats of de betreffende kwalificatie toegang heeft tot route 2 met behulp van het 'kwalificatieoverzicht route 2'. Deze is te vinden op de website van de Stichting valide exameninstrumenten: www.stichtingvalideringexamensmbo.nl. Zo ja, dan kan het instrument binnen route 2 totstandkomen.

N.B. Wanneer een school voor de generieke eisen Nederlands/Engels zelf instellingsexamens wil ontwikkelen, is deze stap niet van toepassing, dit is altijd toegestaan. Sla ook stap 3 over en ga direct naar stap 4.

¹ De proces- en organisatie-eisen uit de norm voor valide exameninstrumenten worden als referentie gebruikt voor de operationalisering van de collectieve afspraken.

² Dit staat gelijk aan de verplichting die de examenleveranciers hebben als zij gecertificeerd willen worden voor route 1. Ook de examenleveranciers moeten aantonen dat zij voldoen aan de proces en organisatie-eisen uit de norm voor valide exameninstrumenten.

Stap 3: Controleer context kwalificatie

Controleer in het 'kwalificatie-overzicht route 2' of de context 'veel invloed' heeft op de kwalificatie. Zo ja, gebruik dan de onderstaande tabel voor 'Verantwoording uitwerking beroepencontext route 2'.

N.B. Wanneer een school voor de generieke eisen Nederlands/Engels zelf instellingsexamens ontwikkelt in route 2, is deze stap niet van toepassing.

Verantwoording uitwerking beroepencontext in route 2

Een aantal kwalificaties leidt op tot een beroep met verschillende beroepencontexten. Soms heeft een specifieke context veel invloed op de handelingen/werkzaamheden die de beginnend beroepsbeoefenaar uitvoert. Dit is ook bepalend voor de examinering. Voor die kwalificaties is in het 'kwalificatie-overzicht route 2' aangemerkt dat *de context veel invloed op de examinering heeft*. De afspraak is dat het uitwerken van de verschillende contexten onderdeel is van het proces om te komen tot een valide exameninstrument in route 2. Om aan te tonen dat dit proces geborgd is, verantwoordt de school zich hierover. Deze verantwoording kan op sector- of kwalificatieniveau worden vastgelegd, veelal in het opleidingsplan en/of examenplan. Dat is afhankelijk van het niveau waarop de school de afspraken invult en borgt. Onderstaande tabel geeft aan waarop verantwoord moet worden.

Verantwoording uitwerking beroepencontext route 2:

Is de uitwerking van de beroepencontext geborgd?
Er is met het beroepenveld/collega scholen bepaald welke contexten relevant zijn voor de examinering van de betreffende opleiding en deze contexten zijn uitgewerkt en afgestemd bij beroepenveld en/of collega scholen.
De afgestemde uitwerking van de context(en) komt herkenbaar terug in het exameninstrument; het exameninstrument past bij de gekozen context(en).

Stap 4: Controleer beschikbaarheid servicedocument

Controleer in het 'kwalificatie-overzicht route 2' of er een servicedocument beschikbaar is voor de kwalificatie. Zo ja, gebruik deze dan bij het construeren van het exameninstrument.

Bij het construeren van exameninstrumenten voor generieke eisen Nederlands/Engels is gebruik van de landelijke [quicksan](#) verplicht.

Stap 5: Controleer producteisen

Controleer of het exameninstrument voldoet aan de producteisen uit de norm voor valide

exameninstrumenten. Mbo-scholen hebben met elkaar afgesproken dat zij alle criteria van de producteisen volgen. Om aan te tonen dat dit geborgd is, verantwoordt de school zich hierover. Deze verantwoording wordt op het niveau van elk afzonderlijk exameninstrument vastgelegd. De inhoud van de checklist is leidend in deze verantwoording. Er is een 1 op 1 relatie te leggen met de producteisen uit de norm.

Gebruik checklist

Het gebruik van de inhoud van onderstaande checklist is verplicht in route 2. Scholen bepalen zelf hoe wordt gecontroleerd dat aan de criteria is voldaan. De vorm van de onderstaande lijst dient als voorbeeld. Als een school de checklist anders wil vormgeven en/of extra punten aan de lijst toe te voegen, dan kan dat. Het gebruik van de inhoud van de lijst moet herleidbaar zijn in de documentatie rondom constructie en vaststelling van het exameninstrument.³

N.B. Niet alle punten zijn voor alle examens relevant. Als dat het geval is, dan is dat bij het punt vermeld.

Benodigde informatie bij het controleren van de producteisen

Het kan zijn dat er om informatie gevraagd wordt in de checklist die niet is opgenomen in het exameninstrument. Voor het gebruik van de checklist is de volgende informatie nodig:

- Examenplan (of een vergelijkbaar document voor vaststelling dekkingseisen)
- Examenmatrijs (of vergelijkbare verantwoordingstabel)
- Uitkomsten quickscan (alleen aanleveren voor de instellingsexamens van generieke eisen van Nederlands/Engels die in route 2 tot stand komen.)
- Verantwoording van de toegepaste beroepscontext(en).⁴ Zie ook stap 3 'Verantwoording uitwerking beroepencontext route 2'.
- Bij representatieve examinering: de verantwoording over de gemaakte keuzes in het exameninstrument + resultaat afstemming met het beroepenveld om tot de keuzes te komen.⁵
- Examenopdracht (indien beschikbaar)
- Instructie en achtergrondinformatie voor student
- Instructie en achtergrondinformatie voor examinerator/beoordelaar
- Instructie en achtergrondinformatie voor evt. andere betrokkenen
- Beoordelingsinstrument⁶
- Cesuur (voor deel- en eindwaardering)
- Afnamecondities (met daarbij toegestane hulpmiddelen bij het examen)
- Examenduur

³ Het Kennispunt Onderwijs & Examinering heeft een digitale versie van deze lijst ontwikkeld. Deze is te vinden op: www.pe.onderwijsenexamenring.nl.

⁴ Dit deel is verplicht als de context veel invloed heeft op examinering zie 'Kwalificatie-overzicht route 2' op www.valideringexamens.nl.

⁵ Zie toelichting op representatief examineren in de producteisen van de norm voor valide exameninstrumenten op www.onderwijsenexamenring.nl.

⁶ Zoals toegelicht in de producteisen van de norm voor valide exameninstrument, waaronder beoordelingsvoorschrift en beoordelingsmodel scoremodel.

Daarbij moet bij het gebruik van de checklist algemene informatie geleverd worden ter identificatie van het exameninstrument:

- Naam kwalificatie/Crebo('s)⁷ (+versie)
- Naam/code/versienummer van het examen
- Examenvorm
- Naam constructeur
- Informatie over het type examen:
 - zonder examenopdracht/referentieopdracht (kan niet leiden tot een valide exameninstrument)
 - met een vaste examenopdracht
 - met een examenopdracht + instructie om opdrachten te vervangen.
 - waarbij de examenopdracht volgens instructie vervangen is en voorligt voor validering.

Is voldaan aan de producteisen uit de norm voor valide exameninstrumenten? Gebruik de eerder genoemde 'benodigde informatie' om dat te beoordelen.	
	Algemene eisen
1	Er is duidelijk kenbaar gemaakt dat het gaat om een kwalificerend exameninstrument (dat het exameninstrument kwalificerend is, moet duidelijk zijn voor student, beoordelaar/examinator en andere betrokkenen).
2	Het is inzichtelijk op welke wijze met het beroepenveld is afgestemd over het exameninstrument (<i>n.v.t. instellingsexamens generieke eisen Nederlands/Engels</i>).
3	Het is inzichtelijk wat de relevantie van het betrokken beroepenveld is (<i>n.v.t. instellingsexamens generieke eisen Nederlands/Engels</i>).
4	Het is inzichtelijk wat het resultaat van de afstemming is (<i>n.v.t. instellingsexamens generieke eisen Nederlands/Engels</i>).
5	De instructie om zelf een examenopdracht te vervangen stelt de school om een vervangende opdracht zodanig te construeren dat het leidt tot een valide exameninstrument. Het volgen van de instructie moet ertoe leiden dat het exameninstrument voldoet aan de producteisen van de norm. (Deze eis is alleen van toepassing bij exameninstrumenten met instructie voor het vervangen van de examenopdracht(en) ⁸ .)
	Dekking
6	Er is aangetoond welke kwalificatie-eisen het exameninstrument dekt en wat de relatie is tussen de kwalificatie-eisen en het exameninstrument.

⁷ Wanneer instellingsexamens geconstrueerd zijn voor generieke eisen Nederlands/Engels, kan 1 examen voor meer crebo's van toepassing zijn. Als dat het geval is, vul dat dan in.

⁸ Dit type examen is ook wel bekend als 'kaderexamen'.

	<i>Voor een instellingsexamen generieke eisen Nederlands of Engels geldt dat is aangetoond welke taaleisen en vaardigheden van het referentieniveau of ERK-niveau van toepassing zijn.</i>
7	Het exameninstrument is herleidbaar naar de kerntaak of kerntaken waarvoor het examenresultaat geldt.
8	Indien het exameninstrument een deel van een kerntaak dekt, is de verhouding tot de andere exameninstrumenten, die samen de gehele kerntaak dekken, inzichtelijk (<i>n.v.t. instellingsexamens generieke eisen Nederlands/Engels</i>).
9	Indien een exameninstrument kerntaak overstijgend is, is inzichtelijk hoe tot de examenresultaten per kerntaak wordt gekomen (<i>n.v.t. instellingsexamens generieke eisen Nederlands/Engels</i>).
10	Het exameninstrument examineert niet meer dan in de kwalificatie of het <i>taalniveau</i> (referentie-, ERK-niveau) beschreven staat.
11	De examenvorm sluit aan bij de te beoordelen inhoud.
12	De beroepencontext van het exameninstrument doet recht aan complexiteit, verantwoordelijkheid en zelfstandigheid op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar. <i>De context van het instellingsexamen generieke eisen Nederlands/Engels doet recht aan de het vereiste taalniveau en de vaardigheid.</i>
13	De inhoud van het exameninstrument doet recht aan de complexiteit, verantwoordelijkheid en zelfstandigheid op het <i>vereiste taalniveau</i> (<i>in geval van instellingsexamens generieke eisen Nederlands/Engels</i>) of het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.
14	De inhoud (opdrachten, vragen) van het exameninstrument is voor één uitleg vatbaar.
15	Het taalgebruik van de opdrachten c.q. vragen is helder en past bij de doelgroep.
16	De inhoud van de opdracht c.q. vragen is passend bij de kwalificatie-eisen <i>of de te examineren taaleisen</i> .
17	Wanneer het exameninstrumentarium uit meerdere exameninstrumenten bestaat, past de omvang (tijd en energie) van het voorliggende exameninstrument bij het belang en de relevantie van de kwalificatie-eisen/ <i>taaleisen</i> die worden geëxamineerd.
18	Wanneer het exameninstrument uit verschillende examenopdrachten bestaat, past de omvang (tijd en energie) van de verschillende examenopdrachten bij het belang van de kwalificatie-eisen/ <i>taaleisen</i> die worden geëxamineerd.
19	In de verantwoording bij het exameninstrument(arium) is de reden aangegeven dat of, en waarom, alle kwalificatie-eisen/ <i>taaleisen</i> geëxamineerd worden of dat representatieve examinering van de kwalificatie-eisen/ <i>taaleisen</i> wordt gerealiseerd.

20	<p>Wanneer gekozen is om representatief te examineren dan gelden de onderstaande criteria. Of daaraan voldaan wordt, moet blijken uit de verantwoording bij het instrument:</p> <p><u>Beroepsspecifieke eisen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● de opvatting over het beroep/de beroepen waarvoor wordt geëxamineerd is afgestemd met het beroepenveld. De inhoud van het beroep is hierin leidend; ● op basis van de opvatting over het beroep/de beroepen en de afstemming met het beroepenveld worden keuzes voor de examinering gemaakt; ● indien sprake is van een keuze, dient deze representatief te zijn. Een representatieve keuze betekent dat het examen een juiste indicatie geeft van het (toekomstige) beroep wat betreft niveau, inhoud en complexiteit. Gemotiveerd wordt: <ul style="list-style-type: none"> ○ welke kwalificatie-eisen in ieder geval worden geëxamineerd. Examens of examenonderdelen hiervoor worden door alle studenten afgelegd; ○ welke overige keuzes zijn gemaakt voor de te examineren kwalificatie-eisen. ● in sommige gevallen kunnen kwalificatie-eisen middels een steekproef worden geëxamineerd. Of voldaan wordt aan de onderstaande voorwaarden moet blijken uit de verantwoording bij het instrument: <ul style="list-style-type: none"> ○ de kwalificatie-eisen waaruit een steekproef wordt getrokken zijn gelijkwaardig; ○ de steekproef kan niet uit kerntaken getrokken worden. De kwalificatie-eisen, waaruit een steekproef getrokken kan worden, zijn: werkprocessen, kennisaspecten, vaardigheden, gedragingen, situaties, handelingen of beroepscontexten; ○ de steekproef is onvoorspelbaar voor de student; ○ de omvang van de steekproef voor deze kwalificatie-eisen geeft de juiste indicatie van het (toekomstige) beroep wat betreft niveau, inhoud en complexiteit. Dit bepaalt het aantal examenonderdelen. <i>Alleen</i> in het geval de selectie van het aantal onderdelen voor de steekproef volkomen arbitrair is, kan minimaal ⅓ als richtlijn worden aangehouden. <p><u>Generieke eisen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● <i>voor taaleisen geldt dat wat geëxamineerd wordt representatief is voor het referentie- danwel ERK-niveau.</i>
	<p>Beoordeling</p>
21	<p>Het beoordelingsinstrument maakt een eenduidige en objectieve vaststelling of een student de eisen op <i>het betreffende taalniveau</i> of op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar beheerst mogelijk.</p>
22	<p>Het beoordelingsinstrument bevat een beoordelingsvoorschrift voor de beoordelaar met instructies voor het beoordelen van een geleverde prestatie van een examenkandidaat.</p>
23	<p>Het beoordelingsinstrument bevat een beoordelingsmodel, bestaande uit beoordelingscriteria en, waar nodig, een antwoordmodel.</p>

24	De beoordelingscriteria zijn eenduidig (voor 1 uitleg vatbaar, dus specifiek en/of waarneembaar) en volledig.
25	De beoordelingscriteria zijn herleidbaar ⁹ tot de kwalificatie-eisen <i>of het betreffende taalniveau</i> .
26	De antwoordmogelijkheden passen bij de vraagstelling (in het geval van een kennisexamen).
27	De beoordelingscriteria en opdracht passen bij elkaar.
28	Het beoordelingsinstrument bevat een scoremodel dat inzichtelijk maakt hoe de waardering voor de betreffende geleverde prestatie van een examenkandidaat tot stand komt.
29	Het scoremodel kent een evenwichtige waardering die recht doet aan het belang van de kwalificatie-eisen/ <i>taaleisen</i> . De bijdrage van een beoordelingscriterium aan de eindwaardering moet in verhouding staan tot het belang van dat beoordelingscriterium.
30	De bijdrage van een beoordelingscriterium aan de eindwaardering moet in verhouding staan tot het belang van dat beoordelingscriterium.
	Cesuur
31	De onderliggende systematiek die gebruikt is voor het bepalen van de cesuur is inzichtelijk. (M.a.w. is het inzichtelijk welke afwegingen zijn gemaakt om tot de cesuur te komen?)
32	De cesuur is zodanig opgesteld dat de waardering en daarmee de waardering van de kennis, vaardigheden en gedrag van de student minimaal op het niveau ligt dat voor een beginnend beroepsbeoefenaar noodzakelijk is. <i>Voor instellingsexamens generieke eisen Nederlands en Engels geldt dat de cesuur zodanig is opgesteld dat de waardering van de student minimaal op het referentie- danwel ERK-niveau ligt waarop de student wordt geëxamineerd.</i>
33	Er is sprake van een evenwichtige weging van de betreffende kwalificatie-eisen/ <i>taaleisen</i> binnen het exameninstrument en (indien van toepassing) tussen de exameninstrumenten die samen het dekkende exameninstrumentarium vormen.

⁹ Bijvoorbeeld: bij het recht afzagen van een plank moet worden beoordeeld hoe recht deze is afgezaagd, niet of het een mooie plank is.